

Oskar og Eiríkur

eftir Marcel Aymé
Hanus Andreasen umsetti

Fyri trý hundrað árum síðani búði í landinum Oklan ein slekt av listamálárum. Tey itu Olgarson og málaðu bara meistara-verk. Öll vóru tey nógv róst og nógv umhildin, og ivaleyst høvdu tey verið gítin langt út um landamark, um ikki kongaríkið Oklan, sum lá langt av leið norði í myrkrinum, var uttan samband við nakað annað land. Skipini fóru bara út á hav at fiska ella veiða, og tey, sum høvdu roynt at funnið eina sjóleið suðureftir, vóru øll farin á land og knúst í skergarðinum.

Tann gamli Olgarson, sum var tann fyrsti í slektini, ið bleiv kendur, átti ellivu dotur og sje synir, sum øll høvdu líka góðan hug at mála. Tað gekst hesum átjan børnunum væl í livinum, tey vóru borin á hondum, hvar tey komu, tey fingi studning og heiðurslønir, men øll vóru tey barnleys. Hinum gamla dæmði einki, at ættin, sum hann hevði gjørt so nógv fyri, skuldi fáa so bráðan enda. Hann giftist tí við dóttur ein bjarnaveiðumann, og tá ið hann var 85 ár, fekk hann ein son, sum hann kallaði Hans. Og nú doyði hann vælneður.

Hans fekk lærdóm in munti frá sínum átjan systkjum, og hann bleiv ein frálíkur landslagsmálari.

Hann avmyndaði granntrø og bjørkir, hann avmyndaði bœin, kavan, votnini og fossarnar, og so væl fekk hann tað at líkjast, at tað var, sum Gud sjálvur hevði skapt tað. Stóðst tú framman fyri einum málningi av kava, so hefti ikki fyri, at tú fekt fótakulda. Ja, einaferð hendi tað, at ein ungbjörn, sum bleiv lokkað yvir til eitt bílæt av einum granntræ, helt tað vera eitt livandi træ og royndi at loypa upp í greinarnar.

Hans Olgarson giftist og fekk tveir synir. Tað sást brátt, at Eiríkur, hin eldri, ikki hevði listarlígar gávur. Hann hevði bara eitt í huganum, at veiða, veiða bjarnir, kóp og hval, og so hevði hann góðan hug til sjógvinn. Familjan feli heilt í fátt av hesum, ikki minst pápin, sum skýrdi hann kóp og drumb. Harafturimóti sást alt fyri eitt, at Oskar, sum var eitt ár yngri enn beiggjan, fór at bliva ein hendin listarmáður, kensluborin og við sjáldsomum hegni og handalag. Longu tá hann var ellivu ár, málaði hann landsløg, sum gjørdi tey eldru systkini veik av óvundskjúku. Hansara granntrø og hansara bjørkir líktu upp aftur betri enn tær hjá pápanum og kostaðu longu so nógv, at fólk ótaðust.

So ólíkir brøðurnir vóru, vóru teir ikki minni góðir við hvønn annan fyri tað. Tá ið Eiríkur ikki var burtur og fiskaði ella veiddi, sat hann seint og tíðliga inni í atelíerinum hjá beiggjanum, og Oskar var ongantíð heilt glaður, uttan tá ið hin var hjá. Ja,

kærleikin millum teirra var so stórur, at alla sorg og alla gleði hjá øðrum, hana átti hin eisini.

Tá ið Eiríkur var átjan ár, var hann longu ein sjógarpur og var við á øllum teimum longu fiskitúrnum. Hann droymdi um at sigla út um skergarðin og sleppa suður á høvini sunnanfyri. So mangan sat hann og tosaði um hetta við beiggjan. Men Oskari dæmði hetta lítið, og hann bleiv bangin, tá ið hann hugsaði um, hvussu vandafull ein soverðin ferð mundi vera. Hóast hann ikki var meira enn seytjan ár, var Oskar nú ein kendur málari. Pápin bretti sær á og segði, at hann kundi ikki læra hann meira. Men so, knappliga, sýntist tað, sum hugurin hjá tí unga meistaranum minkaði.

Istaðin fyri at mála brøtt og bærlig landsløg, sat hann bara og rislaði strikumyndir niður á papprislepar, sum hann so beinan vegin skræddi sundur. Familjan — enn vóru fimtan eftir — var illa við. Tey komu saman at tingast um, hvat ið vegin var. Og pápin talaði fyri øll, tá hann spurdi:

»Sig mær, sonur mín, hevur tú mist hugin at mála?»

»Nei, pápi, eg havi ongantíð havt so góðan hug sum nú.»

»Tað var fyri neyðini. Eg helt kanska, at tað var hatta neyði Eiríkur, sum hevði fingið teg til at halda uppat. Gævi eg visti, hvat ið bagir.»

Oskar bleiv óður, tá hann hoyrði, at beiggjan varð lagdur undir nakað. Hann mótmælti, ið tað gekk nógv best at mála, tá ið beiggjan var hjá, segði hann.

»So er tað okkurt konufólk, meðni.»

»Halt mær til góðar, pápi, svaraði Oskar og hugdi niður. »Og tit, fastrar og farbrøður, haldið mær til góðar. Men vit eru millum listarmenn. Og tit skulu vita, at eg havi kent nógv konufólk, men ikki eitt einasta hevur fingið fast enn.»

Tey fimtan flentu í kiki og stuttleiðaðu sær við heldur grovum skemti, soleiðis sum síður var millum málarnar í Oklan.

»Kom, lat okkum fara heim aftur og mála seyðir«, segði pápin. »Og um tú ikki fært arbeiðsfríð, Oskar, so sig tað við okkum. Og um tú hevur okkurt ynski so sig mær tað.»

»Ja, hevði eg kunnað sloppið at búð í eitt ár í húsunum hjá tær í Rhan-fjallinum. Eg havi hug at vera ein samallur eina tíð. Eg haldi, eg fari at fáa betri arbeiðshug, serliga um beiggjan min fekk loyvi at fylgja mær niðan í einsemd.»

Hetta dæmði pápanum. Og longu dagin eftir fóru Oskar og Eiríkur á sleðu niðan í Rhan-fjöllini. Og heima við húsa sátu hini og tosaðu um teir báðar, sum vóru farnir avstað, serliga um Oskar. »Tað kann eg siga

tykkum«, segði pápin, »tað verða undurverk, hann hevur við sær aftur. Okkurt man hann ætla«. Dagsettan dag eitt ár seinni fór pápin sjálvur avstað, og tá ið hann hevði ferðast í eina viku, kom hann til húsinu í Rhan-fjallinum. Oskar og Eiríkur, sum høvdu sæð hann langt burturi, stóðu í durinum og tóku imóti honum, og sum síður var, var annar í einum morgunkjóra, ið var fódraður við úlvaskinni, meðan hin stóð við einari máltíð av steinkópallungum á einum fati, sum dampurin stóð av. Men pápin gav sær valla stundir at eta, so ótulin var hann eftir at sleppa at froa seg framman fyri landsløgnum hjá Oskari.

Men tá ið hann kom inn í atelíeríð, bleiv hann so illa við, at hann stóð púra byttur og fekk ikki orðið fyri seg. Tí tað, sum hann sá á bílotinum, var andskrámiligt, líktist ongum, var uttan høpi og skil. Tað var grønt á liti, og skuldi ivaleyst hava okkurt við plantur at gera. Nakrir málningar vóru av eini rúgvu av bjarnaoyrum, grøn, risin og full í tindum. Aðrir mintu um keruljós ella fleirarmáðar ljósastakar. Teir, sum kanska av illum vórun frægest — men sum kortini eisini vóru burtur úr vón og viti — vóru av undarliga longum kertuljósum, ið vóru avtikin við skeldyr, og sum endaðu í einari veftrú av favnlongum bløðum.

»Sig mær, hvat er hattar fyri ólíkheitir«, yldi pápin.

»Harragud, pápi, hatta eru trær«, svaraði Oskar.

»Trø? Skal hatta eittast at vera trø?»

»Fyri at siga sum er, so dæmði mær einki at vísa tær bílotini, og eg forstandi væl, at tú ert eitt sindur ovfarin. Men hetta er tann mynd, og nú havi av náttúrinu, og hana kann eingin vika, hvorki tú ella eg.»

»Vit fáa at siggja? So, tað var hatta, tú vildi hava fríð at gera uppi í fjallinum! Nú kemur tú heim við mær, og tað beinan vegin! Hvat Eiríki viðvíkur, so skal skarpari lútur til!«

Eina viku seinni komu dreingirnir heim aftur við pápanum. Familjan var so boðin at siggja tað, sum Oskar hevði avrikað meðan hann hevði verið burtur. Tvey av teimum fingi ein so vorðnan hvøkk, at tey doyðu beinan vegin, hini samdust um, at nú mátti okkurt gerast. Eiríkur, hildu tey, mundi hava spilt beiggjan, og avgjort var at senda hann burtur í tvey ár. Drongurin búði eitt skip til. Við tí setti hann sær tað mál at sigla út um skergarðin og kanna tey sunnaru høvini. Á bryggjunni segdu teir hvørjum øðrum hjartaliga farvæl, og meðan tárinu rannu saman, segði Eiríkur við beiggjan:

»Eg verði helst burtur í nógv

ár, men fell ikki í fátt og gloym ikki, at tú ert stavnhalðið á ferð minni.»

Hvat Oskari viðvíkti, so avgjordi familjan, at hann skuldi sita innistongdur í atelíerinum, til hann aftur lærði at mála við skili. Hann læt sum einki, tá hann fekk hesi boðini, men tað fyrst landslagið, hann málaði, var ein runnur av bjarnaoyrum, og tað næsta ein dýpdarmynd av nøkrum ljósastakum á sandbotni. Tvørturímóti at fáa eina rættari mynd av náttúrinu, sakk hann longur og longur niður í hóploysið, og, sýntist tað, beyð ikki bót.

»Sært tú ikki«, segði pápin við hann ein dagin, »at tini bílot eru eitt álöp á sjálva málningalistina. Eingin hevur ætt til at mála annað enn tað, sum hann sær.»

»Kann vera«, svaraði Oskar, »men um Gud ikki hevði skapt annað enn tað, sum hann sá, hevði hann einki skapt.»

»Skal hatta nú eisini fara at filosofera! Tað mátti so verið! Og tú, sum hevði so mong góð fryidomi og so gott at bregða til! Tú skuldi hugt at, meðan eg máli eina bjørk ella eitt granntræ... Men hvat heldur tú annars um minar málningar?»

»Tað veit eg ikki.»

»Sig nú tað, sum tú meinar.»

»Fyri at siga sum er, so haldi eg, tú skuldi brent teir.»

Hans Olgarson læst ikki um vón, men nakrar dagar seinni rak hann drongin á dyr uttan at geva honum eitt oyra. Orsøkin skuldi eittast at vera, at drongurin brúkti ov nógv brenni. Fyri tað sinderi, hann átti, leigaði Oskar eitt ilt kamar niðri við havnina og fór so oman hagar við penslunum og litunum. Og frá tí degi hevði hann eina ússaliga tilveru. Fyri at livbjarga sær mátti hann arbeiða sum lossingarmaður, og í frílotunum helt hann á at mála málningar av bjarnaoyrum og ljósastakum og fuglaveingjum. Og tað var ikki bara tað, at málningarnir ikki seldust, fólk flentu eisini at teimum. Tað bleiv til tiltak millum fólk, hvussu burtur úr vón og viti teir vóru. Og sum árinu gongu, bleiv vesældómurin og neyðin størri. Hann fekk eyknevnið Óri-Oskar. Óvitarnir spýttu eftir honum, tey gomlu steinaðu hann, og gleðigenturnar niðri við havnina peikaðu eftir honum.

— o —

Nógv ár seinni, ein dagin — tað var tann fjúrtandi juli — fóru stórtíðindi um havnina og býin. Vaktarmaðurin hevði sagt frá, at hann hevði sæð eina stásiliga snekkju við gyltum stevni og purpurgulm stevna móti landi. So fagra sjón hevði eingin áður sæð í Oklan. Teir ráðandi sendu ein bát út og fingi

at vita, at Eiríkur, sum hevði verið burtur í tiggju ár, átti skútuna, og at hann var heim afturkomin eftir at hava siglt verðina runt. Tá ið Olgarson-familjan fekk tað at vita, brutu tey sær slóð íggjøgnum mannamúgvuna líka út á keina. Í bláum atlaskbuksum, gullbaldýr-adum jakka og undir trýhyrntum hattí steig Eiríkur á land beint har, sum skyldfólkini stóðu. Hann rykti brýrnar saman.

»Eg siggi ikki bróður mín Oskar«, segði hann við pápan, sum var komin yvir til hansara at fevna hann. »Hvar er Oskar?»

»Eg veit ikki.« svaraði pápin og rodnaði. »Vit eru ikki so væl longuru.»

Ímeðan hevði ein maður strítt seg fram úr mannamúgvuni. Hann var í spjorrum og illa komin á holdum.

»Eiríkur«, segði hann, »eg eri Oskar beiggji tín.»

Eiríkur kroysti hann grátandi inn at sær, og tá ið hann hevði summað seg eitt sindur, vendi hann sær móti skyldfólkunum. Hann var ikki blíður.

»Tykkara gomlu viðtíggi! Tað er ikki tykkum at takka fyri, at bróður mín ikki er svøltaður í heil.»

»Harragud,« segdu tey, »hann kundi bara mála við skili. Vit lærdu hann eitt gott hondverk, men hann var treiskur, hann vildi bara mála hópiseys og láturlig bílot.»

»Tígið við tykkum, tykkara avdeyðamálara, og vitið, at stórri málari enn Oskar finst ikki.»

Tey gomlu begyntu at flenna býtt. Men Eiríkur vendi sær móti matrósunum, sum vóru eftir umbróð, og rópti:

»Skipið upp pálmar og banantrø og dadlutrø og veitfrupálmar og kaktusar og súlukaktusar.»

Og mannamúgvan stóð sum kánus, tí skipsmenninir fóru undir at lossa upp á land trø, sum vóru plantað í kassum, og sum líktust so akkurat teimum, sum Oskar plagdi at mála. Tað vóru glómur í teimum gomlu skyldfólkunum, og nógv av teimum grótu av illsinni og harmi. Men mannamúgvan hevði lagt seg á knæ, og tey bóðu Oskar um fyrigiving, tí tey høvdu eyknevnt hann Óra-Oskar. Og nú var viðvent í holuni. Longu dagin eftir legði eingin meira í málningarnar hjá gamla Olgarson. Tey, sum høvdu skil á málningum, vildu nú bara hava kaktusar og onnur lögín trø. Brøðurnir bygdu sær eina sjáldsama vøkur hús, har báðir skuldu búgva. Báðir giftust, men vóru líka góðir við hvønn annan, sjálvt um teir høvdu konur. Og Oskar málaði undarligari og undarligari trø, og trø, sum eingin hevði sæð fyrr, og trø, sum kanska yvirhøvur ikki vóru til.